

Glede notranjega dela se ozirajo na razvoj in na izrabljanje prirojenih zmožnosti vsakega posameznika, zato uvajajo individualni pouk. Trudijo se postopati individualno, da more vsak učenec po svojih zmožnostih izvršiti tudi vsako težjo nalogo.

Šola v Zlinu je delovna šola, ki hoče, da bi učenci imeli resničen stik z delom ter ji je šolska reforma le sredstvo za vzgojo boljšega in popolnejšega človeka.

Posnetki iz pouka posameznih predmetov dokazujejo strogo in dosledno nazornost pri pouku, pri katerem gradi učenčeva samodelavnost. Otroci opazujejo najprej predmete in pojave v naravi, potem na modelih in končno na slikah. Sledi razprava po delovnih enotah. Učenci so povsod: opazujejo, merijo, tehtajo, rišejo, napravljajo grafikone in diagrame, izrezujejo slike iz časopisov in revij, vodijo debate združeni po zanimanju v posamezne sekcije; učitelj jim je le prijatelj, pomočnik in svetovalca. Za posebno važno nalogo smatra šola uvedbo otroka v praktično življenje, zato ne zanemari prav nobenega trenutka. Nagiba jih tako k skupnosti, tovarištvu in samozavesti. Pogovor o življenju večjih državljanov, delu vlade in države so na dnevnem redu. Otroci se pogovarjajo o kandidatnih listah in za razumevanje tega tudi improvizirajo volitve.

Posebna učna predmeta sta kronologija in strojepisje. Otroci rišejo diagrame časa, vstavljajo v nje slike oseb in dogodkov, a za nove zgodovinske pojme se poslužujejo posebnih kartotek. Prav take kartoteke imajo za nove zemljepisne pojme. Posamezne slike iz zgodovine ali zemljepisa uporabljajo za snov svojih nalog. Slike nalepijo na polo, spodaj pa navedejo svoje opazke iz debate, knjig in opazovanja.

Strojepisje je v tej šoli predmet zase. Po vsestranski proučitvi delov pisalnega stroja in ravnanja z njim sledi pisanje posameznikov in diktat z večjo skupino. Seveda imajo za pouk strojepisja posebno sobo.

Šola v Zlinu služi vsem ostalim šolam kot vzor pedagoškega stremjenja in hotenja vzgojiteljev ter kot vzor razumevanja posameznih resnih plasti naroda. Nekaj slinčnega sem videl v Borovem pri Beogradu. Tudi ondota šola razpolaga z zelo lepimi sobami, inventarjem in bogato zbirko učil. Ba'ta ni le velik zagovornik kolektivnega dela in demokracije, temveč tudi velik prosvetitelj svojega delavstva. Tempo in način življenja po njegovih naselbinah in tovarnah se vnaša v šole, ker bi stara šola spriči svoje starokopitnosti in okorelosti njegovim razmeram ne ustrezala. Da se končno razumemo, šole v Zlinu so v Ba'tinem centru! Spopolnjena v vsakem pogledu služi lahko kot vzor vsem ostalim, zato potuje po bratski državi in skuša dvigniti nivo njenega šolstva.

Pedagoški zavod iz Brna je razstavil v sosednji sobi spiske delovnih enot, zelo lepih ponazoril in nekaj map različnih izrezkov z namenom, da pokaže način poučevanja domovinoznanstva v češki državi. Domovinoznanstvo poučujejo v tretjem, četrtem in petem šolskem letu in služi kot sredstvo za pridobivanje pojmov, za se potrebni kasneje v višjih razredih za razumevanje realij, zemljepisa in zgodovine. Njihovo domovinoznanstvo sliči nekoliko našemu nazornemu nauku, vendar se od njega bistveno razlikuje.

Predmet obsega v tretjem šolskem letu snov o domu, o dogodkih iz prejšnjih časov, o času sploh, o našem telesu in o važnejših pojavih iz narave. Snov za to je vzeta samo iz območja lastne domovine. Četrto šolsko leto ima sledeče edince: iz kraja po domovini, iz davnih časov, naše telo in iz narave. Peto šolsko leto: iz kraja po republiki, iz davnih časov, naše telo in iz narave. Kakor vidimo, iz navedenih delovnih enot, se snov postopoma razširja in zajema vedno več novih pojmov.

(Dalje prihodnjic.)

Vir.

Marginalije k pariški ekskurziji

Po kaj smo šli prav za prav v Pariz? Iz uradnih dovoljenj, ki so nam jih poslali prijavitelji za sestavo kolektivnega potnega lista, je bilo razvidnih več motivov. Večina se je glasila za udeležbo na mednarodnem pedagoškem kongresu, velik del za obisk svetovne razstave, eno teh uradnih dovoljenj je imelo za motivacijo kolonialno razstavo (ki pa je bila samo del svetovne razstave), eno pa celo obisk olimpiade (ki je sploh ni bilo). Kakor vedno, je tudi tu odločala večina: namenjeni smo bili predvsem na kongres, obenem pa na razstavo. Naposled pa se je stvar obrnila tako, da smo bili več na razstavi nego na kongresu. To je treba malo pojasniti.

Udeleženci naše ekskurzije niso bili deležni nikake subvencije, ampak so potovali na lastne stroške, torej v lastni režiji. Znano je, da naš denar v inozemstvu malo zaleže, ali bolje rečeno, da se ga mnogo potroši, zato je bilo izključeno, da bi s skromnimi sredstvi, ki so nam bila na razpolago, mogli vztrajati v okviru kongresa, ki je trajal polnih 9 dni in so bili večji ogledi ter izleti predvideni šele po kongresu. Naš proračun je dovoljeval največ šestdnevno bivanje v Parizu, pripravljeni pa smo morali biti celo, da ga skrčimo še za en dan, torej v toliko, da smo mogli biti še deležni popusta na francoskih železnicah. Draginja je tiste dni očitno rasla, mimo tega pa smo morali pri vsej svoji skromnosti poiskati malo spodobnejšo nastanitev in prehrano, nego nam je bilo to pripravljeno. Tako je n. pr. čakalo za veliko skupino moških udeležencev skupno ležišče na slamnjačah, položenih na gola betonska tla

neke temačne garaže v oddaljenem predmestju. Resnici na ljubo pa moramo povedati, da krivda za to nikakor ne zadene kongresnega odbora, ki bi nam šel gotovo rade volje na roko, da smo se obrnili nanj brez vsakega posredovanja. O tem ponesrečenem posredovanju ne bom izgubljal nikakih besed. Našemu ekskurzijskemu odseku pa bo to dobra šola, kako je treba v bodoče take ekskurzije pripraviti, da bodo potekle brez vsakih hudih motenj. Tokrat smo situacijo hitro in gladko rešili, drugič bi morda ne šlo več tako.

Motilo nas je tole: Razstavna izkaznica, ki smo jo morali nabaviti že v Ljubljani (a 20 frankov za osebo), nam je dovoljevala enak popust na francoskih železnicah, kakor kongresna izkaznica, za katero bi morali plačati po 50 frankov. Šlo je torej za velik izdatek, ki smo si ga želeli vsekakor prihraniti ali pa vsaj do skrajnosti omejiti. Pariz nam je bil vsem nepoznan, pa je bilo docela razumljivo, da za kongres ne bo mnogo časa, ako si bomo hoteli v teh par dneh vsaj za silo ogledati zanimivosti tega velenesta in okolice, mimo tega pa še razstavo v tako velikem obsegu. Jeziki, v katerih so se vršila predavanja, so bili večini naših udeležencev tuji in že zato ne bi imelo smisla, da zapravljamo na kongresu svoj dragoceni čas v korporativni udeležbi, še manj pa, da trošimo denar za vstopnino celotne skupine. Sklenili smo zato, da pošljemo na kongres samo primerno deputacijo, kar pa je kongresni odbor razrešilo vsake obveznosti do nas kot celote. Organizirati smo morali torej svoje bivanje v Parizu na lastno pest, pa smo tako zajadrili med Scilo in Karibdo.

potrebna taka velika zadrudna dela, ki o njih govorim.

Oba brata sta govorila z največjim navdušenjem o poljedelskih strojih in našla v njih rešitev za kmeta. Ante Radić je z znanostjo pisal o plugu za okopavanje, ki prihrani kmetu (nredvsem ženi) naporno delo z motiko. Stjepan pa je rekel, da napravi stroj iz delavca (v kapitalističnih razmerah) suznja, kmeta pa — za velikana!

Zadrudna (kooperativna) industrija, gospodarske (ekonomske) občine in strogo nadzorstvo nad bankami, zadrudno zbiranje kmečkih prihrankov za potrebe kmečkega gospodarstva in zakon o delovnem pravu, s katerim bi se uveljavilo vse mednarodno delavsko gibanje, rešujejo najbolj groba vprašanja, od katerih zavisi ekonomski napredek in možnost zboljšanja kmečkega in delavskega življenja. Procastaja še trgovina.

Po programu »je vsa trgovina popolnoma svobodna, prometna ugodnosti pa imajo samo zadrude proizvajalcev in odjemalcev«. Če upoštevamo, da je bila kmečka stranka vedno ne samo proti zločinski spekulaciji s kmečkimi pridelki, temveč tudi proti vsaki spekulaciji sploh, je verjetno, da bo prešla v kmečki državni trgovini iz privatnih rok v roke omenjenih odjemalskih in proizvajalskih zadrug.

Ne bo odveč, če tukaj omenim, da je 1903 pisal o trgovini in spekulaciji pok. Ante Radić: »Lahko bi se reklo, da je vsaka trgovina spekulacija... Nobena ni nikakršna spekulacija ni pošten posel in kaj šele večje in velike spekulacije... Vsaka spekulacija je ali prevara ali roparstvo... Kar se tiče takih velikih poslov, pri katerih se more mnogo dobiti in mnogo izgubiti in ki so res potrebni za splošno dobro — v take posle naj se spušča ves narod, to je država (seveda kmečka,

Ko sem se drugi dan po prihodu v Pariz (sobota) javil pri predsedniku kongresnega odbora g. Lapierru in mu obrazložil naš položaj, sem bil nad vse prijetno iznenaden ne samo nad izredno ljubeznivim sprejemom, temveč še mnogo bolj nad pripravljenostjo, da g. predsednik izposluje za znesek, ki smo ga namenili kot vstopnino deputaciji, vstop celotni skupini z vsemi ugodnostmi na kongresu in svetovni razstavi. Tako smo v ponedeljek dopolne korporativno obiskali kongres v ogromni dvorani palače Mutualité v Rue St. Victor, pretežna večina pa je bila neoficijalno navzoča tudi že pri otvoritvi kongresa na dan našega prihoda v Pariz (petek 23. julija.)

Dvorana je bila dobro zasedena. Okrog sebe sem videl mnogo eksotičnih obrazov, uprtih na veliki oder, s katerega je visela češkoslovačka trobojnica, okrog nje pa se je zgrnilo okrog 100 mladih učiteljic, ki so po marseljski in češkoslovaški narodni himni dovršeno zapele tudi nekaj narodnih pesmi in žele za to gromek aplavz. Prav tako navdušeno pa je bil potem sprejet tudi krasen nagovor češkoslovaškega poslanika Osudskega, poveljujoč kulturo, katere apostol bo di slehern učitelj in iz katere naj vzklikne neskaljeno bratstvo vseh narodov. Sledila so nato predavanja češkoslovaških delegatov v francoskem jeziku, ki smo jim prisostvovali do opoldanskega odmora. Naši bratje Čehoslovaki so se torej dobro odrezali, pa bi se gotovo ne mogli tako, da so bili navezani sa-

mo na lastne pare, kakor smo bili mi. Upajmo, da bo drugič tudi pri nas v tem pogledu kaj drugače.

Mnogo poučnega nam je nudila tudi svetovna razstava, na katero smo imeli odslej s kongresno legitimacijo prost vstop. Ni bilo časa, da bi si mogli temeljito ogledati vse mnogoštevilne paviljone, vendar pa je to, kar smo videli, polno bogatih vtisov. Nepozabna nam ostane tudi bajna razsvetljava razstavnega prostora ob priliki obiska belgijskega kralja. Eiffelov stolp in njegova okolica sta bila ta večer kakor pravljica iz tisoč in ene noči.

Ostali čas smo porabili za ogled zgodovinskega Louvra in Versaillesa ter velike trgovske hiše »Samaritaine«. Za zaključek pa smo si v sredo dopoldne v dveh avtokarih ogledali še nekaj drugih znamenitosti: Arc de Triomphe s grobom neznanega junaka, spomenik kralja Aleksandra v bulonjskem gozdu, invalidski dom z grobom Napoleona in maršala Focha, ogromni Place de la Concorde s prekrasnimi nasadi Tuilerij, veličastno cerkev Madeleine in Sacre couer na Montmartru, mestno hišo in Notre Dame ter slavni Pantheon.

Skratka: odnesli smo kljub vsemu vrhan koš krasnih spominov na Pariz in tudi na kolonialni razstavi smo bili, pa ne rečem dvakrat, da jo mahnejo tudi še na — olimpiado, kadar bo tam ob Seini.

V. Mazi.

Idejni tečaj za vzgojitelje šoli odrasle mladine

Kmetijski oddelek kraljevske banske uprave v Ljubljani že nekaj let posveča stalno pozornost učiteljstvu, ki se zaveda svoje velike naloge med narodom, posebno v sedanjem kulturno, socialno in gospodarsko razvnanem času. Tudi mladi učitelji so poklicani, da so našemu malemu podeželskemu človeku v pomoč v vseh njegovih perečih potrebah sedanje kritične dobe, ki je zajela v največji meri ravno kmečki stan.

Zato je banska uprava začela s prirejanjem kmetijskih tečajev. Tako je bil letos od 2. do 14. avgusta uvodni in metodični tečaj za učitelje kmečko-nadaljevalnih šol na vinarski in sadjarski šoli v Mariboru, od 16. do 21. avgusta pa istotam idejni tečaj. Oba tečaja je vodil banski kmetijski svetnik gosp. Krošl Jože, ki je znal v kratkih, klenih besedah v svojih tehtnih predavanjih vzbuditi učiteljem veselje do dela v kmečko-nadaljevalnih šolah in v pripravljanih tečajih. Njegova temeljita predavanja na idejnem tečaju o kmetstvu, t. j. o kmečki psihologiji, sociologiji naše vasi in o kmečki prosveti so bila pravi užitek za mlade pionirje izobrazbe. Z vidnim zanimanjem so tečajniki poslušali izvajanja prof. dr. Dornika Ivana, ki je seznanil tečajnike s kmečko literaturo in z našimi pisatelji, ki so literarno oblikovali našega kmeta od Linharta do današnjih dni. Ravnatelj banovinskega arhiva g. prof. Baš Fran je razgrnil pred poslušalce kopico problemov in pokazal s tehtnimi izvajanci strukturo materialne in duhovne kmečke kulture. Narodopisje je namreč za naše kulturne delavce na vasi važno torišče za spoznavanje našega oratarja. Socialno skrbstvo na deželi je kratko, a temeljito obravnaval šef oddelka za socialno politiko v Mariboru g. Brandner Anton. sanacijo vasi pa šef zdravstvenega doma g. dr. Vrtovec Josip. Organizacija zdravstva na deželi je temeljna zahteva sodobnosti. Potrebno je, da se tudi učiteljstvo seznanj s preventivno medicino, ki ima pred seboj velike plasti naroda, s katerim živi naš učitelj. Banovinski sekretar g. dr. Kukman Vlado je

s temeljitimi in važnimi ter zanimivimi predavanji o kmečki zakonodaji vzbudil splošno pozornost. O kmetijskem gospodarstvu je izčrpno predaval dipl. agr. profesor g. Siftar Emerik, ki je s primeri iz prakse pokazal tečajnikom razne nerednosti v vseh panogah gospodarstva. Izkušeni praktik, šolski uprav. iz Teharja g. Gosak Josip pa je prikazal metodo pouka na kmečko-nadaljevalnih šolah in razgrnil pred poslušalce enote za poučevanje na tečajih za kmečko mladino. G. svetnik Krošl Jože je končno govoril o poslovanju pri tečajih. — Ogled vzorno urejene vinarske in sadjarske šole, ekskurzija k izkušenemu drevničarju g. Dolinšku v Kamnico, ogled učil pri pouku — vse to je poživilo tečaj.

Na koncu tečaja se je tov. Majhen v imenu tečajnikov zahvalil g. upravniku ing. Eiselu za gostoljubje v šoli in g. svetniku Krošlu, ki je zastopal kraljevske banske uprave. O pomenu tečaja sta gg. upravnik Eisel in svetnik Krošl končno odgovorila s kratkimi in jedrnatimi besedami.

Naša vas je dobila 32 učiteljev za izobrazbo šoli odrasle mladine. Če prištetemo še 35 tovarišev iz uvodnega tečaja, dobimo lepo število moči, ki se bodo poleg dela v šoli žrtvovali za delo med ljudstvom. Da, učitelj je in mora biti duhovni vodja našega kmeta, ki ga je težka gospodarska kriza vrgla ob tla. Potreben je pomoči. In kdo je bolj poklican kot ravno naši učitelji, mladi borci za pravice oratarja, ki mu po božjih in človečanskih pravicah pripadajo? Zelimo, da bi se započelo delo nadaljevalo po smernicah, ki bodo našega kmeta dvigale in mu pomagale, da bo začel živeti človeka vredno življenje... Zelimo, da bo kraljevska banska uprava prirejanje tečajev nadaljevala še v večjem številu in vzgojila še več prosvetnih pionirjev, naših učiteljev, za sistematično delo na vasi. In končno še želimo, da bi se ti tečajniki tudi v prihodnjih letih izobraževali v metodičnih in strokovnih tečajih, da bi šli s polno kvalifikacijo med narod, iz katerega so izšli.

Tone Trdan.

Stjepan Kranjčević:

Hrvatsko kmečko gibanje

(Dalje.)

To je forma, okvir, v katerega se more ukleniti zelo obširna, obsežna in napredna socialna vsebina.

Kmečka gospodarska občina, ki je organizirana po načelih naprednega zadrudništva, more postati v svoji končni konsekvenci tudi zadrudno (kolektivno) gospodarstvo in to tem prej, ker program predvideva, da morejo obstajati velika kooperativna gospodarstva, do čim se vsa druga velika posestva, brez ozira na gozdove, tako državna kot cerkvena in privatna načelno ukinjajo. Predvideno je, da se s posebnim zakonom uredi agrarna industrija.

Tako bi — po eni strani zadrudna (kolektivna) gospodarstva in po drugi agrarne industrije — zaposlile vse vaške delovne moči, povečale zaslužek kmečke družine in s tem dvignile kmetov življenjski standard.

Dr. A. Radić je pisal že v svojem malem »Domu« (od 1900—1904) o tem, da »so pesti, a ni dela.« Če bi se — piše — pri nas organizirala velika dela, kot nekeke zadrudne tovarne, bi lahko prodajali mnogo blaga, ki bi ga predelali in izdelali, v tujino... Toda pravega zaslužka ni brez velikega dela, to je brez takega dela, pri katerem dela mnogo ljudi pod enim nadzorstvom ali poveljstvom, to je kadar je delo organizirano ali razdeljeno in stalno... Pri teh današnjih hišnih opravkih je zaposlen samo en hišni stanovalec ali dva, vsi drugi pa so po večini brez dela in celo oni, ki hrani blago. Organizirati delo — to je prav za prav to, da nobena roka ne sme počivati, dokler je za delo sposobna. Zato so

moja opomba); in če bo kaj dobička, naj ga dobi država, to je mi vsi.« (»Dom« 1903, str. 6, 7, 8.)

Ze iz tega je razvidno, da je bila kmečka stranka proti temu, da bi se v rokah posameznega kopičil ogromen kapital, ki služi nato za zatiranje in izrabljanje delovnih rezev.

V programu se predvsem opirajo na to, da je »najočitnejša zahteva pravičnosti, da vsakemu pripadejo sadovi lastnega dela« in »narodnega gospodarstva ni brez splošnega dela«. Trganje kuponov se ne more priznati za delo in zato je težko verjetno, da more kdo živeti od tega.

Vendar se privatna lastnina priznava že zavoljo tega, ker si je nemogoče zamisliti kmečko državo brez kmečke pravice do zemlje. Oblike niso določene, toda z ozirom na to, kar najdemo v delih in člankih ustanoviteljev kmečke stranke, moramo sklepati, da sta onadva bila ne samo proti privatni lastnini v smislu rimskega prava, temveč — ker sta bila v splošnem za zadrudništvo — da sta smatrala bodočo kmečko posest zemlje kot nekako zadrudno last.

Tako piše Stjepan Radić v nekem svojem članku 1924 takole: »Tujci, ki prihajajo v Rusijo, težko doumejo one razmere in večkrat prav nič ne razumejo, čeprav so najpogostejši in najinteligentnejši. Če so prava gospoda in buržuji, bi hoteli povsod videti popolno individualno lastnino po vzoru rimskega prava. Kakor hitro tega ne vidijo, se jim zdi v Rusiji vse tako imenovan nesmiselni komunizem. Niti tedaj, če so tujci komunisti, ne razumejo tamkajšnjih razmer in se jim zdi, da se Sovjetska Rusija zopet vrača na staro pot privatne lastnine in požrešnega kapita-

lizma. Mi pa, ki vemo kaj je naša zadruga, kaj so nase zemljiščne edince in imovinske občine... mi popolnoma razumemo ruske zemljiščne zakone in vidimo, da so hvala Bogu enako daleč tako od lastnine po rimskem pravu kot od državnega socializma.«

A pok. Ante je pisal še 1903: »Vsi se bomo uredili v edince in zadrude, dokler se ne izkopljemo iz bede, ki smo vanjo zabredli po starih pravicah in po »svobodi«; nekaj časa bomo socialisti.«

Kar se tiče socializma, sta čutila brata Radića proti temu vedno neko antipatijo. Ni jima bilo všeč, da se pri socialistih vse spletuje izključno na materialna vprašanja, za človeka, za dušo pa se ne vpraša, da se zaničuje vsak nacionalizem (čeprav sta daleč od nacionalnega šovinizma) in da je socializem proti kmetu. Stjepan Radić je rekel: »Mi snujemo gibanje, ki je globlje od nemškega socializma«. Ante Radić je pisal — na socialistične napade na kmečko stranko: »Če kmet ni delavcu brat, kdo mu je potem.«

O komunizmu — kot ideji — je pisal Stjepan Radić: »Mi nismo komunisti - boljševidi in nikdar ne bomo. Mi smo napredna kmečka demokracija, ki se ne boji pogajanja in prijateljavanja s komunisti, kadar je to v mednarodni politiki potrebno... Ne bojimo se komunizma, ker so bili komunisti že prvi kristjani. Znano je, da so v Paragvaju jezuiti osnovali komunistično republiko, pa jim nihče ne more reči, da so boljševidi. Največja popolnost človeškega duha je, da ni navezan na materijo, ampak, da od materije vzame samo toliko, kolikor mu je najnujnejša potreba... Samo tako tolči po komunizmu je največja blaznost in podlost... Da, vsi Hrvati so komunisti, samo da na svoj način, ker smo vsi izšli iz zadrug.« (Dalje prihodnjic.)